

Utjecaj kajkavskog narječja na govorno izražavanje

Klobučar, Amalija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:168936>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

AMALIJA KLOBUČAR

Utjecaj kajkavskog narječja na govorno
izražavanje djece predškolske dobi

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

AMALIJA KLOBUČAR

Utjecaj kajkavskoga narječja na govorno
izražavanje djece predškolske dobi

Završni rad

JMBAG: 0303039857

Studijski smjer: Predškolski odgoj- izvanredni

Predmet: Govorno izražavanje

Mentor: prof., v.pred. Irena Mikulaco

Pula, ožujak 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana AMALIJA KLOBUČAR, kandidat za prvostupnika ranog i predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	5
1. POVIJEST HRVATSKOG JEZIKA	6
2. ODREĐENJE I OBLICI (IDIOMI) HRVATSKOG STANDARDNOG JEZIKA	6
2.1. Mjesni govori, skupine govora, poddijalekti, dijalekti i narječja	7
2.2. Gradski govori i žargoni	7
2.3. Hrvatski standardni jezik	7
3. ŠTO JE HRVATSKI STANDARDNI JEZIK	8
3.1. Osnovne značajke standardnog jezika	8
3.2. Područje primjene hrvatskog standardnog jezika	9
4. NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA	10
4.1. Čakavsko narječje	12
4.2. Štokavsko narječje	13
4.3. Kajkavsko narječje	14
5. GOVOR	16
5.1. Teorijska polazišta govora	16
5.2. Razvoj govora	17
5.3. Poticanje govora	19
5.4. Poremećaji izgovora	20
5.5. Kako prepoznati poremećaj izgovora?	20
5.6. Kako pomoći djetetu?	21
5.7. Govorno okruženje	22
6. GOVORNA KOMUNIKACIJA I STANDARDNI KNJIŽEVNI JEZIK U DJEČJEM VRTIĆU	23
7. ISTRAŽIVANJA UTJECAJA KAJKAVSKOG NARJEČJA NA RAZVOJ GOVORA PREDŠKOLSKE DJECE PROVEDENO U DJEČJEM VRTIĆU „TITILINIĆ“ U SVETOM IVANU ZELINI	24
LITERATURA	31
SAŽETAK	33
SUMMARY	33

UVOD

“Samo nas govor štiti od užasa bezimernih stvari”, rekao je Toni Morisson u svom govoru na dodjeli Nobelove nagrade za književnost 1993. godine. Zaista je tako, čudo govora od davnina je zaokupljalo kako znanstvenike, tako i laike. Dijete do treće godine ovlada tako složenim jezikom kao što je jezik i ta je činjenica stvarno vrijedna čuđenja i propitivanja.

Govor je temelj ljudske komunikacije i značajan je za cjelokupan djetetov razvoj. Pruža temeljnu mogućnost za komunikaciju s drugim ljudima, kontakt, njime izražavamo misli, osjećaje i svoju volju, omogućuje nam da sebe pojasnimo drugima, razumijemo druge te također razumijemo sami sebe. Preduvjet je za mnoga područja razvoja kao što su čitanje, pisanje, socijalizacija i razvoj mišljenja. Hod, govor i mišljenje su povezani te se međusobno nadograđuju. Hod je pri tome vanjski, vidljiv pokret, govor se odvija više u nutrini, a često ostaje nama nevidljiv. Tek kad je govor dobro razvijen, jasan i točan, a rječnik djeteta u skladu s njegovom dobi, ono će s lakoćom usvajati čitanje i pisanje. Ponekad nam se čini da je govor posvuda, a ipak, ili zbog toga, ponekad ga ne primjećujemo.

Motivirana činjenicom o važnosti govora odlučila sam istražiti na koji način kajkavsko narječje utječe na govorni razvoj djece predškolske dobi. Istraživanje je provedeno u DV “Tintilinić” koji se nalazi u Svetom Ivanu Zelini, gdje prevladava kajkavsko narječje. Provodeći istraživanje korištena je metodologija opažanja raznih aspekata govora kroz prepričavanje prethodno gledanog igrokaza kojega sam pripremila u suradnji s odgajateljicama vrtića.

U radu polazim od općih značajki hrvatskog jezika, spominjući njegovu povijest, standardni jezik te njegove idiome, narječja i dijalekte. Obradivši dio jezika govorim o razvoju dječjeg govora, razvojnim fazama i karakteristikama te tako dolazim do istraživačkog rada gdje iznosim zaključak samog istraživanja.

1. POVIJEST HRVATSKOG JEZIKA

Povijest našeg jezika može se sagledati kao vanjska i unutarnja povijest. Ukoliko gledamo vanjsku povijest hrvatskog jezika, govorimo o hrvatskom jeziku od najranijih spomenika do našeg vremena, predstandardizacijskim i standardizacijskim procesima, važnijim jezikoslovnim djelima, pismima kojima se hrvatski jezik bilježio. Pratimo kako je jezik služio hrvatskom narodu kroz stoljeća. Sagledavajući unutarnju povijest hrvatskoga jezika, govorimo o jezičnim promjenama na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini.

Tijekom povijesti hrvatski se jezik nazivao različito. Najraniju potvrdu naziva hrvatski jezik nalazimo u Istarskom razvodu, glagoljicom pisanoj ispravi kojom se uređuju granice između istarskih feudalnih gospodara i seoskih općina. Od sredine 19. stoljeća počinje se pojavljivati dvočlani naziv srpsko-hrvatski, a tijekom 20. stoljeća počinju se nametati nazivi poput hrvatskosrpski te hrvatski ili srpski. Naziv hrvatski jezik ozakonjen je 1990. godine. (Bičanić, Frančić 2013:12)

2. ODREĐENJE I OBLICI (IDIOMI) HRVATSKOG STANDARDNOG JEZIKA

Hrvatski jezik nije jedinstven kao jezični sustav nego ima više podsustava, odnosno uporabnih oblika ili idioma. To su sljedeći oblici:

1. mjesni govori, skupine govora, poddijalekti, dijalekti i narječja
2. gradski govori i žargoni
3. hrvatski standardni jezik

(Bičanić, Frančić 2013:128)

Narječja su nestandardni izvorni jezični sustavi hrvatskoga jezika koji su u znanosti uspostavljeni po upitnim zamjenicama po kojima se prepoznaju. Štokavsko narječje prepoznaje se po zamjenici *što*, kajkavsko po zamjenici *kaj*, a čakavski po zamjenici *ča*.

Narječja su zapravo zasebni jezični sustavi koji imaju sve osobine jezika s vlastitim glasovima, naglascima, oblicima, sintaksom i leksikom. Ne funkcioniraju kao posebni jezici jer nisu standardizirani te je u prošlosti štokavsko istočnohercegovačko ijekavsko narječje izabrano za zajednički hrvatski standardni jezik.

2.1. Mjesni govori, skupine govora, poddijalekti, dijalekti i narječja

Mjesni govor je govor određenog sela ili skupine uže povezanih sela ili zaselaka. On ima obilježja dijalekata i narječja kojemu pripada.

Dva ili više mjesnih govora tvore skupinu govora, dvije ili više skupina govora tvore poddijalekt, više poddijalekata tvori dijalekt, a više dijalekata narječje. Mjesne govore, skupine govora, poddijalekte, dijalekte i narječja proučava dijalektologija. (Bičanić, Frančić 2013:129)

Hrvati govore kajkavskim, čakavskim i štokavskim narječjem. Ta su narječja nazvana po upitno-odnosnoj zamjenici *kaj/ča/što*. Osim većega ili manjega broja zajedničkih značajka svako narječje ima vlastite jezične značajke po kojima se razlikuje od drugih narječja, a različitosti postoje i unutar istog narječja te se ono po određenim kriterijima dalje dijeli.

(Bičanić, Frančić 2013:129)

2.2. Gradski govori i žargoni

Žargon je po definiciji specijalni govor pojedine društvene skupine ljudi koji su povezani statusno i strukovno, koji se svojim govorom namjerno ili nenamjerno razlikuju od ostatka društvene zajednice. Žargoni su povezani s urbanim sredinama koje se razlikuju po svojim govorima. Takav je žargon onima koji ne pripadaju skupini koja se njime služi često nejasan, nerazumljiv i zagonetan. Žargoni hrvatskog jezika obojeni su izrazitim obilježjem kojega narječja (zagrebački, splitski), elementima stranog jezika (danas najviše engleskog)

2.3. Hrvatski standardni jezik

Pojam standardni jezik označuje idiom nekog jezika koji ima svoja pravila ili norme, odnosno, jezične norme određuju što je pravilno, a što nepravilno. Narječja, dijalekti i drugi idiomi nisu standardizirani, tj. u njima nema pojava za koje bi se moglo reći da su pravilne i nepravilne.

3. ŠTO JE HRVATSKI STANDARDNI JEZIK

Hrvatski standardni jezik kodificirani je oblik hrvatskoga jezika. Treba ga razlikovati od hrvatskoga književnog jezika. Dijalektna je osnovica hrvatskoga standardnog jezika štokavska, ali hrvatski standardni jezik nije istovjetan sa štokavskim narječjem. Što znači da hrvatski standardni jezik i štokavsko narječje nisu istoznačnice. Kao što su i žargoni, mjesni govori i standardni jezik je sustav, ali za razliku od njih standardni jezik uređen je i vođen pravilima (*pravopisom, gramatikom*) i popisom (*normativnim rječnikom*) koji određuju što ulazi u standardni jezik. Do dvojbe o tome pripada li što standardnom jeziku dolazi tamo gdje postoji mogućnost izbora između jezičnih jedinica. Mogućnost izbora postoji na svim jezičnim razinama, te su sve navedene razine standardnog jezika uređene normom. Norma jednoj inačici daje prednost pred drugom tako da svaka zadovoljava potrebe drugog funkcionalnog stila. (Bičanić, Frančić 2013:133)

3.1. Osnovne značajke standardnog jezika

Osnovne značajke standardnog jezika: (Bičanić, Frančić 2013:11)

1. Autonomnost podrazumijeva neovisnost standardnog jezika o dijalektima, mjesnim govorima ili narječjima hrvatskog jezika. Standardni jezik ne može biti materinski jezik, ne dobiva se rođenjem već se stječe učenjem.
2. Normiranost podrazumijeva da se standardni jezik temelji na čvrstoj normi. Normom se određuje koji se jezični elementi koji postoje u sustavu određenog jezika smatraju pravilima i potrebnima jeziku kao standardu, a koji se elementi ne smatraju.
3. Višefunkcionalnost znači da se standardnim jezikom mora izreći sve ljudsko znanje konkretno i apstraktno, njime se mora moći suvereno govoriti o cjelokupnom univerzumu. U skladu s potrebama koje podmiruje, standardni se jezik raslojava na funkcionalne stilove.

4. Stabilnost u prostoru podrazumijeva kako je poželjno da standardni jezik podmiruje sve komunikacijske potrebe pripadnika određene zajednice na čitavu njezinu prostoru.
5. Elastična stabilnost u prostoru poželjna je značajka standardnog jezika kako bi se što manje mijenjao.

3.2. Područje primjene hrvatskog standardnog jezika

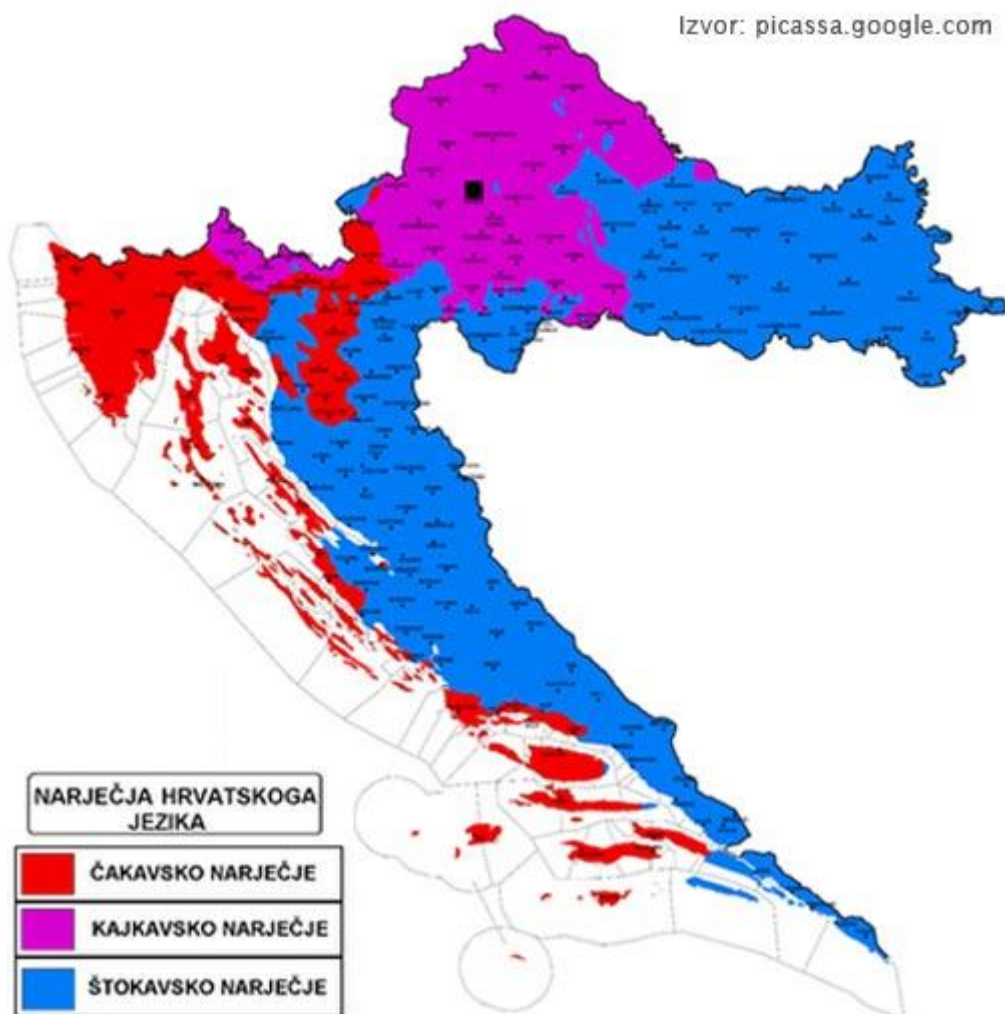
Hrvatski standardni jezik primjenjuju se u svim situacijama, službama, mjestima koja imaju javno ili službeno obilježje te je nužno da jezični sadržaj i poruke koje se priopćavaju razumiju svi govornici hrvatskog jezika. U toj funkciji standardni jezik imenuje se još s nekoliko naziva koji sadrže nijanse njegova osnovnog značenja:

- ❖ Službeni jezik – riječ je o službenoj uporabi koja je obavezna po zakonu
- ❖ Javni jezik – riječ je o javnoj, a ne privatnoj (obiteljskoj) uporabi
- ❖ Državni jezik – naglašava se da je to jezik koji je obilježje države
- ❖ Uredovni jezik – jezik kojim se komunicira u raznim uredima
- ❖ Materinski jezik – osnovni jezik
- ❖ Jezik matičnog naroda – primjenjuje se samo u sudstvu i obrazovanju

Područja primjene hrvatskog standardnog jezika u Republici Hrvatskoj su: državne institucije, državne administrativne službe, državne oružane snage, ustanove i službe samouprave, javne službe: odgoj i obrazovanje, znanost, kultura, zdravstvo, sudstvo, gospodarske tvrtke, ustanove građanskog društva, mediji.

4. NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA

Slika 1. Narječja hrvatskog jezika

U hrvatskoj dijalektologiji za srodnu skupinu dijalekata u uporabi je naziv narječje. Hrvatski jezik obuhvaća tri narječja koji se po upitnoj zamjenici nazivaju: čakavsko, štokavsko i kajkavsko narječje. Prema navedenoj slici koju sam preuzela s internetske stranice jasno se vidi podjela države po narječjima.

Tako se danas čakavski govori prostiru u gotovo cijeloj Istri, dijelu Hrvatskog primorja, na zapadnom dijelu Pelješca, otocima Krku i Cresu do Lastova i Korčule, na dijelu Dalmatinske obale, u Lici i Pokuplju.

Nekoliko čakavskih naselja nalazi se u Gorskom kotaru i na Žumberku. Obalni čakavski govori pod jakim su utjecajem štokavskog narječja. Na kopnene čakavske govore snažan utjecaj ima kajkavsko narječje kao i ozaljski prigorski govori.

Kajkavskim se narječjem danas govori u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u što spada Međimurje, Hrvatsko zagorje, zapadna Podravina, Prigorje, Turopolje te Gorski kotar. Nekoliko sela nalazi se i kod Topuskoga. Kajkavskim se govori i izvan granica Hrvatske.

Štokavski se govori u Slavoniji, Baranji te u najvećem dijelu Banije, Korduna i Like. Na štokavsko narječje nailazimo između Križevaca i Koprivnice, u blizini Čazme, na Žumberku te u Gorskom kotaru.

Kao što vidimo štokavski se govori i na većem dijelu dalmatinskog kopna te na nekim otocima (Mljet, Hvar, Brač, Šolta).

4.1. Čakavsko narječje

Najzapadnije hrvatsko narječje koje je dosta srodno s većinom zapadno-štokavskih dijalekata. Veliku povezanost ima i s pojedinim staro-čakavskim dijalektima, slavonskim miješanim dijalektima i istočno-bosanskim jekavskim dijalektima. Dijeli ih niz istoglasa sa zapadnim južnim dijalektom. Sjeverni dijalekti posjeduju jaku vezu s kajkavskim narječjem. U kontaktu s drugima razvili su se i mnogi prijelazni dijalekti poput donjesutanskog (kajkavizirani čakavski, ikavski), prigorskog (prijelazni čakavsko-kajkavski), goranskog, lastovskog (jekavsko-čakavski), jugozapadno-istarskog dijalekta.

Osnovne značajke čakavskog narječja: (Bičanić, Frančić 2013:130)

- ❖ zamjenica *ča*
- ❖ sačuvan tronaglasni sustav (kratkosilazni i dugosilazni naglasak te akut, poseban naglasak uzlazne intonacije)
- ❖ različiti odrazi starohrvatskoga poluglasa *šva*, slogotvornih glasova *l* i *r* te praslavenskog *jata*
- ❖ praslavenski nosni otvornik *e* iza *j*, *č*, *ž* dao je *a*, npr. *jazik*, *jadro*, *počati*, *žaja*
- ❖ odraziti *t'* i *j* za starohrvatski *tj* i *dj*, npr. *kut'a* 'kuća', *mit'* i 'malen', *št'ipati* 'štipati'
- ❖ nepostojanje glasa *dž* (na njegovu je mjestu glas *ž*), npr. *svidožba*, *žep*
- ❖ pojednostavnjivanje suglasničkih skupina, npr. *slako* < *slatko*
- ❖ čuvanje stare skupine *čr* u nekim govorima, npr. *črevo*, *črjen*, *črn*, *črv*
- ❖ osobit oblik pomoćnog glagola *biti* (*bin*, *biš*, *bi*, *bimo*, *bite*, *bi*), u kondicionalu
- ❖ suglasnik *l* na kraju sloga najčešće ne prelazi u *o*, npr. *rekal*, *selce*
- ❖ mnogobrojni romanizmi, npr. *barka* 'čamac', *katriga* 'stolac'

Čakavsko narječje dijeli se na šest dijalekata: buzetski, jugozapadno istarski, sjevernočakavski, srednjočakavski, južnočakavski, lastovski.

4.2. Štokavsko narječje

Štokavsko se narječje klasificira prema dvama načelima: radi li se o novoštokavskom ili nenovoštokavskom (katkad nazvanom staroštokavskom) dijalektu te o refleksu praslavenskoga fonema *jat*, što se često u latinici bilježi kao *ě*.

Osnovne značajke štokavskog narječja: (Bičanić, Frančić 2013:132)

- ❖ zamjenica *što* ili *šta*
- ❖ razlikovanje dvaju kratkih i dvaju ili triju dugih naglasaka
- ❖ *u* kao odraz stražnjeg nosnog otvornika i slogotvornog *l*, npr. *ruka*, *sunce*
- ❖ početna skupina *v* + slabi poluglas daju *u-*, npr. *unuk*
- ❖ starohrvatski poluglas *šva* dao je *a*, npr. *dan*
- ❖ premetanje *vse* > *sve*
- ❖ prijelaz početne skupine *čr* u *cr* (*crven*) u većini govora
- ❖ prijelaz *l* na kraju riječi ili sloga u *o* (*bio*, *kupio*) ili *a* (*bija*, *kupija*)
- ❖ u nekim govorima dolazi do takozvane jotacije (*ćelokup*, *ćerati*, *đe*, *šćena*, *ždela*) zbog koje su nastali glasovi *ś* (*šekira*, *šesti*) i *ź* (*koži*, *ženica*)
- ❖ ispadanje (*ladno*, *odma*, *rast*) i zamjena (*kruv*, *oraj*, *snaja*)
- ❖ zamjena glasa *f* glasom *p* (*Pilip*) ili *v* (*Vrane*)
- ❖ umetak *ov/ev* u množini većine jednosložnih imenica muškog roda, npr. *gradovi*
- ❖ izjednačavanje DLI množine imenica, npr. *ženama*
- ❖ znatan broj turcizama

Najrasprostranjeniji dijalekti štokavskog narječja su novoštokavski ikavski, novoštokavski ijekavski, novoštokavski ekavski, slavonski, istočnobosanski.

Iako štokavsko narječje čini osnovicu hrvatskoga standardnoga jezika, moramo razlikovati ta dva jezična sustava. Hrvatski standardni jezik razvija se samostalno, a govornici štokavskog jezika moraju učiti hrvatski standardni jezik.

4.3. Kajkavsko narječje

Na kajkavskom narječju u 16., 17. i 18. stoljeću razvila se značajna književnost (Antun Vramec: Kronika, Juraj Habelić: Prvi oca našeg Adama greh). Na kajkavskom narječju razvija se i novija kajkavska književnost, o čemu svjedoče poglavito pjesme, filmski i televizijski scenariji niza uglednih hrvatskih pisaca: Augusta Šenoa, Antun Gustav Matoš i drugi.

Osnovne osobine kajkavskog narječja očituju se u ovim posebnostima: (Težak, Babić 2003:26,27)

1. Glasovi

- samoglasnici se obično izgovaraju zatvorenije (*mast, pet*) ili otvorenije (*jesem*) od standardnih, a ponegdje se javljaju i dvoglasni (*mieso, meiso, puot, pout*)
- u većini kajkavskih govora stari su se poluglasovi odrazili kao *e* (*den, nisem, dober*)
- stari jat dao je ekavski odraz. No, kajkavsko *e* kao zamjena za stari jat izgovara se, zatvoreno, osjetljivo, različito od izgovora u štokavskim ekavskim govorima (*dete – deteta*). U drugim se slogovima *ě* često održava kao dvoglasnik *ie* (*diete*)
- skup *čr* vrlo rijetko zamjenjuje se sa *cr*: *črvi, črn, črep*
- umjesto standardnih glasova *č* i *ć* u većini kajkavskih govora izgovara se samo jedan glas (obično sredina između *č* i *ć*). Isto kao i glasovi *dž* i *đ*
- ispred samoglasnika na početku riječi javljaju se suglasnici *h, j* ili *v*: *Hodam, Jana, jigla, vučitelj, vuho*
- *l* na kraju sloga ne prelazi u *o*: *bil, delba, selce, kopal*
- umjesto *lj* i *nj* govori se obično *l* i *jn*: *zemla, ludi, kojn, strajnski*
- ne provodi se sibilizacija: *miakti, digati, dihati, junaki, vragi, duhi*
- zvučni suglasnici na kraju riječi izgovaraju se bezvučno: *grat (grad), vrak (vrag), zup (zub)*. Tako i *nof* umjesto *nov*.

2. Oblici

- prevladava uglavnom starija sklonidba: u genitivu množine nema nastavka (*žen, ruk, konj*) ili je nastavak *-ov, -ev*, tj. *-of, -ef* (*volof, konjef*), odnosno koji drugi: nisu izjednačeni dativ, lokativ, instrumental množine (*dativ: ljudem, kravam; lokativ: ljudih, ktravah; instrumental: ljudmi, kravami*); nominativni oblik služi i za vokativ: akuzativ za neživo, kad je bez prijedloga, jednak je po obliku genitivu: *Videl sam grada. Posekel sam hrasta.*
- često se upotrebljava određeno mjesto neodređenog oblika pridjeva: *On je tak dobri.*
- komparativ se često tvori nastavkom *-ši* (*gorši, bolši, dalši*) i *-eji* (*stareji, bogateji, spametneji*) ili *-ejši* (*starejši, bogatejši, spametnejši*).
- instrumental osobnih zamjenica glasi: *menum, tebum*
- često se mijenjaju i glavni brojevi od pet dalje
- kajkavski nema futura prvog, imperfekta, aorista i glagolskog priloga prošloga, ali ima razliku između infinitiva i supina (*kopati – kopat*). Supin je krnji infinitiv koji se upotrebljava samo uz glagole koji označavaju neku namjeru: *Idem spat. Dojdi mi žet.*
- u prezentu je vrlo čest nastavak za 3. osobu množine *-aju* (*pleteju, predeju*) i *-iju* (*hodiju, nosiju*)
- buduće vrijeme izražava se futurom *drugim* (*Došel bum. Jutri ti bum rekel*) i prezentom svršenih glagola (*Taki dojdem. Jutri ti donesem*)
- Vrlo su česti povratni glagoli s povratnom zamjenicom u dativu: *Sedi si. Popi si. Zemi si.*

3. Riječi

- za živo se upotrebljavaju upitne zamjenice: *gdo, što, do, kteri ili ki*, a za neživo *kaj, kej ili ke*.
- prevladavaju starije riječi koje se u drugim narječjima nisu sačuvale: *čez – kroz, če – ako, fkanti – prevariti, oblok – prozor, taki – odmah*

- puno je riječi njemačkog podrijetla (*cajt – vrijeme, hiža – kuća, fleten – spretnan*) i mađarskog podrijetla (*falček – komadić, fela – vrsta*)

Govori navedenog narječja po jezičnim su osobinama vrlo raznoliki i teško ih je razvrstati u dijalekte. Obično se razvrstavaju po naglasnim mjerilima, ali tada se nađu govori koji se razlikuju po drugim osobinama.

Prema čuvanju kajkavskih obilježja i zemljopisnom smještaju moguća je podjela na dva dijela. U prvu skupinu spadaju govori koji imaju sve ili gotovo sve tipične kajkavske osobine (zagorski dijalekt, međimurski dijalekt, sjevernomoslavački dijalekt, glogovničko-bilogorski dijalekt, gornjolonjski dijalekt, podravski dijalekt, turopoljsko-posavski dijalekt, vukomeričko-pokupski dijalekt, samoborski dijalekt), dok u drugu skupinu spadaju rubni govori odnosno govori koji nemaju sve tipične kajkavske osobine (goranski dijalekt, donjosutlanski dijalekt, plješivičko-prigorski dijalekt)

5.GOVOR

5.1. Teorijska polazišta govora

Govor je bio i ostao osnovni način komunikacije među ljudima. Preduvjeti za njegov razvoj su: dobro zdravlje, uredno razvijeni govorni organi, uredan sluh, uredan intelektualni razvoj te stimulativno okruženje. Moje istraživanje pokazat će kako djeca predškolske dobi koja su okružena kajkavštinom barataju riječima standardnog hrvatskog jezika te koliko to utječe na razvoj njihova govora. Time usporedno propitujmo kvalitetu govora kojim je dijete okruženo, odnosno o adekvatnosti govornih uzora i okruženja, kao i o odgovornosti koju odrasli imaju u posredovanju govora, a kojeg često nisu svjesni.

Dijete se do svoje sedme godine života nalazi u vrlo senzibilnom razdoblju za usvajanje govora, odnosno za uspostavljanje temelja za cjelokupan daljnji razvoj, tjelesni i duhovni. Dio je tog razdoblja kritično razdoblje u razvoju govora u kojem su iznimno važni vanjski utjecaji. Zato u tom razdoblju dijete treba poticati, njegovati govor, razumjeti zakonitosti njegova razvoja, ali i individualnost svakog djeteta, te u skladu s time stvoriti okruženje poticajno za govor. Prije svega, bitno je stvoriti okolinu u kojoj će se dijete osjećati sigurno i prihvaćeno. Danas, u vrijeme tehničke civilizacije i promijenjene slike djetinjstva, važno je više nego ikad stvoriti poticajno okruženje za govor. (Velički, Katarinčić 2011:5)

Dijete jezik ne uči, ono ga usvaja te možemo reći da se materinski jezik razvija unutar jezične zajednice. Sadržaji kojima okružujemo dijete obilježavaju ga za čitav život. U ranoj dobi s

djetetom je u poticanju govora bitno slijediti prirodan tijek razvoja, od pokreta do uspravljanja, odnosno od samoglasnika do suglasnika. Spajanjem samoglasnika i suglasnika započinje faza gukanja nakon koje dolazi govorna faza.

Svjesni smo značenja govorne komunikacije u svakodnevnom životu te da ona prožima sve aspekte razvoja djeteta. Govorna komunikacija ima neprocjenjivu ulogu u odgoju, obrazovanju i kasnije u profesionalnom djelovanju.

5.2. Razvoj govora

Najintenzivniji razvoj jezika i govora događa se u prve tri godine života, kada dijete prođe faza od prvog krika, glasanja, do razvoja govora kada može izraziti svoje osjećaje, potrebe, boriti se za sebe i utjecati na druge. Obično djeca usvajaju jezik vrlo lako i bez napora. Ako to nije tako, ulazimo u kontinuum različitih odstupanja. Zbog toga je vrlo važno poznavati faze i razdoblja razvoja govora.

Govor možemo pratiti preko dva osnovna razdoblja:

1. predverbalno razdoblje – od rođenja do prve smislene riječi
2. verbalno – od prve smislene riječi do automatizacije govora (Starc 2004:27)

U predverbalnom razdoblju razlikujemo nekoliko faza:

Prva faza traje od rođenja do 2. mjeseca starosti djeteta, a predstavlja fazu fiziološkog krika i refleksnog glasanja. Odnosno, spontana glasanja koja održavaju fiziološko i emotivno stanje djeteta (Posokhova 2004:27). U kriku dominiraju zvukovi koji su slični samoglasnicima uz blagu nazalnost glasa. U prvoj fazi ne možemo govoriti o govorno-rječničkom aspektu govornog razvoja, ali ova je faza vrlo bitna za cjelokupni govorni razvoj. Ranu emotivnu komunikaciju u ovoj fazi bitno je uspostavljati za zdrav opći i govorni razvoj djeteta jer u toj fazi počinje stvaranje prvih senzomotoričkih živčanih veza bitnih za govor. Na početku drugog mjeseca pojavljuje se specifična reakcija na ljudski govor u obliku slušne koncentracije. Između 6. i 8. tjedna u kontaktu s odraslima pojavljuje se prvi socijalni osmijeh (Posokhova 2004:17). U prvoj fazi govor nije komunikacijski usmjeren, ali svakako ova faza nije manje bitna od drugih. U ovoj fazi treba reagirati i na dječje glasanje i plač jer se na taj način uspostavlja prva emotivna komunikacija koja je bitan preduvjet za zdrav govorni razvoj i cjelokupan djetetov razvoj.

Druga faza razvoja traje od 2. do 5. mjeseca. U toj životnoj dobi pojavljuje se smijeh i gukanje, pa se ova faza naziva i fazom gukanja. Proces uspostavljanja svjesne kontrole nad

izgovorom i slušanjem nastavlja se tako da dijete počinje ovladavati intonacijom (Posokhova 2004:17). Gukanje u ovoj fazi usko je povezano s osjećajem ugone. Gukanje nalazimo u glasanju sve djece bez obzira na rasu ili kulturu kojoj pripadaju, jednako kao i kod djece oštećena sluha. Dijete majci počinje na razne načine upućivati poruke o tome kako se osjećaju te reagira na govor roditelja. Oponaša intonaciju odraslih gukanjem, a s vremenom se reakcije produljuju, postaju ritmičnije i intonacijski složenije. Vrlo je važno reagirati na sve djetetove govorne pokušaje kao i uspostavljati što veću emotivnu komunikaciju, a okružje u kojem se dijete nalazi treba biti smireno. Djeca ove dobi vrlo su osjetljiva na one značajke zvukova koje su bitne za razvoj govora, te je vrlo važno paziti na zdravlje dišnog sustava te na zvukove koji okružuju djecu. U ovoj fazi dijete uspostavlja slušnu kontrolu nad glasovima koje je spontano proizvelo te prelazi u komunikativno glasanje. Pojavljuju se počeci oponašanja i aktivni smijeh. Gukanje je zapravo otvaranje djeteta prema vanjskom svijetu, a na samom kraju faze pojavljuju se reducirani suglasnici.

Treća faza razvoja govora može, ovisno o djetetu i brzini njegova napredovanja, trajati od 5 do 7,5 mjeseci starosti djeteta. U toj se fazi pojavljuju glasovne igre i brbljanje, dijete izgovara sve više suglasnika. Javlja se slogovno glasanje produljenih slogova (baa, maaa, taaa) koje kasnije prelazi u slogovno brbljanje. Upravo je ovo razdoblje bitno za govorni razvoj zato što se ostvaruje spajanje odvojenih glasova u glasovne sekvence na temelju kojih se gradi govor (Posokhova 2004:19).

Četvrta faza traje od 7,5 pa sve do 12,5 mjeseci starosti djeteta. Slogovno brbljanje u ovoj je fazi aktivno, a glasovi dječjeg brbljanja sličje glasovima govora okoline.

S otprilike 6 mjeseci starosti započinje faza slogovanja. Produkcija glasova više je voljna, dolazi do oponašanja glasova i sve veće komunikacijske usmjerenosti prema okolini. Nakon 9. mjeseci slogovno je glasanje mnogo bogatije. Dijete bi tada trebalo spajati različite slogove i izgovarati ih sa značenjem, a intenzivno se razvija i razumijevanje govora.

Kad dijete u razvoju svog govora iz predverbalne faze gukanja prijeđe u verbalnu fazu, ritam slogova pretvara se u ritam riječi te tada kažemo da je dijete progovorilo.

Prva riječ kod većine djece pojavljuje se između 10. i 15. mjeseca života. U dobi od 1 do 1,5 godine dijete izgovara riječi koje imaju funkciju rečenice, kreće usvajati nove riječi, odaziva se na vlastito ime. Od pojave prve rečenice počinje i svladavanje gramatike te govor naglo napreduje (Starc 2004:29).

U dobi od 2 do 2,5 godine dijete, uz vlastito ime, počinje za sebe vezivati zamjenicu "JA". Dijete u ovom životnom periodu počinje sebe doživljavati kao posebnost u odnosu na okolinu, što je vrlo važan trenutak u razvoju govora. Primijećeno je kako u današnje vrijeme

djeca već od 18. mjeseca starosti počinju koristiti istu zamjenicu, dijete tako znatno brže osvješčuje svoje tjelesno ja. No to još uvijek nije svijest o sebi kao tjelesnom biću, nego tek znak razumijevanja odvojenosti od okoline.

U trećoj godini života dijete u govoru upotrebljava sve vrste riječi, rečenica se tada sastoji od tri ili više riječi. Dijete bi tada trebalo ovladati osnovnim gramatičkim pravilima, i tek se tada može reći kako je dijete svladalo osnovu materinskog jezika. Do polaska u školu dijete bi trebalo pravilno izgovarati sve glasove materinskog jezika.

Na napredak i usvajanje jezika utječu različiti čimbenici, neki od njih su osobnost djeteta, okolina u kojoj odrasta, zdravstveno stanje i sl. Još jednom ću naglasiti kako je velika važnost poticajnog okruženja te sadržaji kojima je dijete okruženo. Oni bitno utječu na ujednačavanje dječjeg govora te na njegov pravilan razvoj.

5.3. Poticanje govora

Razvoj pokreta, usvajanje govora i buđenje razmišljanja važni su koraci razvoja u prve tri godine djetetova života. Razvoj govora u dječjoj dobi ovisi i o tome posjeduje li dijete tjelesnu spretnost i uvježbanu grubu motoriku kao temelj za razvoj fine motorike koja pak stoji u vezi s govorom i jezikom.

Kad promatramo djecu koja uče govoriti, uočavamo da vole ponavljanja. Ona još nemaju poseban smisao za misli koje su u jeziku sadržane, npr. kod brojalice: En-ten-tini i sl. ili dječjih stihova. Kada djeca između 2. i 3. godine života pokušavaju izgovoriti komplicirane riječi, vidimo kako cijelo tijelo govori s njima. Kod djece je već u slušanje uključeno cijelo tijelo, pokreti, donja vilica se opušta, usne se malo pokreću zajedno s govornikom i djeca ponavljaju riječi koje čuju. Učiti govor kod njih znači iznutra putem strujanja zraka aktivirati tijelo. Za dijete od 3. do 5. godina govor je prije svega osjetilni doživljaj, zvučno i glasno iskustvo. S ritmičkim ponavljanjem dijete dobrovoljno vježba jezik. Uči točno i čisto izgovarati suglasnike i samoglasnike. Djeca mogu vikati, mogu glasno izgovarati neke skupine samoglasnika, suglasnika, ali ne mogu artikulirano govoriti. Stoga treba poticati govor ponavljanjem stihova koji sadrže onomatopeje i ponavljanja. Takvim stihovima uvježbavamo samoglasnike i suglasnike. Stihovima koji sadrže onomatopeju i ponavljanja uvježbavamo samoglasnike i suglasnike u njihovoj povezanosti i to zbog njih samih, zbog njihova utjecaja na razvoj djece, a ne zbog smisla koji prenose jer djeci i nije toliko stalo do informacija. Njima je bitno da uživaju u snazi glazbe riječi koja struji u vremenu. Način na koji dijete stvara suglasnike govori o tome kako ono promatra vanjski svijet. S djecom je

iznimno važno igrati igrice u koje je uključeno ponavljanje samoglasnika. Usvajanje govora uz igru u djetinjstvu je vrlo važna, ali često zanemarena razvojna faza. Djeca i sama stvaraju besmislene stihove i na taj način jezik postaje njihova igračka. Djecu treba poticati kroz pokrete i igru na bogaćenje rječnika, ali prilikom izabranih stihova treba prije svega misliti na kvalitetu jezika, slikovitost riječi, umjetničku kompoziciju rečenica.

U usvajanju govora u dječjoj dobi iznimno je jaka socijalna sprega, odnosno vanjska socijalna sprega, što znači da dijete izgovara rečenice i gleda kako će na njih reagirati okolina, hoće li ih vratiti ili prihvatiti. Na taj način djeca uče govoriti, dakle govoreći, ali i slušajući. Osim toga dijete bogati rječnik na različite načine – oponašanjem govora okoline, stvaranjem vlastitih jezičnih konstrukcija, odnosno na temelju iskustva i urođenih procesnih mehanizama za stvaranje govora. Iskustvo, poticaji okoline i oponašanje preduvjeti su koji su iznimno potrebni za razvoj govora, kao što je i to kvalitetno razvijena urođena sposobnost za govor na temelju koje će se razvijati govorne sposobnosti.

Dijete mora osjetiti da se njegova okolina zanima za njega i njegov govorni izraz. Osim toga treba i sadržaje koje mu nudimo kako bi također zadovoljilo svoju prirodnu znatiželju. U najranijoj dobi takve sadržaje nam pruža književnost, posebno poezija.

5.4. Poremećaji izgovora

U stručnoj literaturi često nalazimo na poremećaje izgovora koji se označavaju terminima Artikulacijski poremećaji i Dislalija.

Najučestaliji govorni poremećaji kod djece predškolske dobi su poremećaji izgovora (Andrašić 2009:17). Zapravo, nije rijedak slučaj da uočavamo poremećaje izgovora i kod profesionalnih govornika kao što su nastavnici, profesori, odgojatelji, voditelji i drugi. Dijete predškolske dobi i njegov način govora, čak i kad je popraćen greškama može biti često simpatičan, smiješan i zanimljiv roditeljima te sredini u kojoj ono živi. Ponekad se roditelji zavaravaju da će se takve greške ispraviti odrastanjem. Na žalost, u većini slučajeva, to se ne događa. Problematika poremećaja daleko je kompleksnija, ponekad su poremećaji izgovora samo simptomi složenijih poteškoća koje dijete ima na području jezičnog razvoja.

Poremećaj izgovora obuhvaća izostavljanje glasova, međusobne zamjene i sve oblike nepravilnog izgovora glasova koji pripadaju izgovornom sustavu nekog jezika.

5.5. Kako prepoznati poremećaj izgovora?

Poremećaje izgovora možemo uočiti na razini glasova i riječi, a mogu se javiti u tri oblika:

1. izostavljanje ili nečujna realizacija glasa - omisija
(dijete ne može izgovoriti neki glas: npr. umjesto RIBA – dijete izgovara IBA
ili umjesto KRAVA- KAAVA)

2. zamjena glasa - supstitucija
(dijete glas ili skupinu glasova koje ne može izgovoriti zamjenjuje drugim glasom:
Npr. umjesto ŠUMA – dijete izgovara SUMA,
Ili umjesto RUKA – dijete izgovara LUKA)

3. nepravilno izgovaranje glasa ili skupine glasova – distorzija
(dijete izgovara glasove, ali njihova zvukovna realizacija odstupa od standardnog izgovora.: jako „umekšan“ izgovor glasova Š/Č/Ž/)

Ovi poremećaji mogu biti sustavni (dijete u svom govoru uvijek, na isti način radi određene pogreške, bilo da je to izostavljanje, zamjena ili nepravilan izgovor nekog glasa) ili nesustavni (dijete nesustavno, ne uvijek i ne na isti način, radi pogreške u izgovoru glasova.

Motorička nespretnost i nedovoljna diferencijalnost pokreta jezika, usnica, gornje i donje čeljusti mogu biti uzročnicima poremećaja izgovora. Loše navike iz djetinjstva, preduga uporaba dude varalice ili bočice mogu dovesti do poremećaja izgovora glasova, a i do oštećenja zubića i nepca. Slabiji fonemski sluh, nepravilan govorni uzor, zaostajanje u intelektualnom razvoju, cerebralna paraliza također mogu biti uzroci zbog kojih dolazi do poremećaja izgovora.

Postoje li neka neurološka odstupanja kod djeteta, logopedska terapija će trajati dulje, a poremećaj izgovora može imati i opsežniji jezični poremećaj, pri čemu su poremećaji izgovora samo najuočljiviji simptomi zbog kojih roditelji potraže pomoć logopeda.

5.6. Kako pomoći djetetu?

Ukoliko uočimo poteškoće kod djeteta, moramo potražiti pomoć stručnjaka – logopeda, a kroz osobnu podršku moramo pomoći djetetu u prevladavanju, uklanjanju ili ublažavanju poteškoća koje ima. Stručna logopedska pomoć podrazumijeva niz specijalnih metoda i postupaka sa ciljem korekcije poremećaja izgovora kod djeteta uz savjetodavni rad s

roditeljima. Terapije, odnosno govorne vježbe bolje je početi što ranije. Uspješnost i duljina logopedске terapije s djetetom koje ima poremećaj izgovora ovisi o mnogim čimbenicima, od kojih su najvažniji: (Andrašić 2009:24)

- uzrok poremećaja
- težina poremećaja
- redovitost logopedске terapije, suradnja i podrška roditelja
- motivacija djeteta
- radne navike djeteta
- dob djeteta

Roditeljska pomoć djetetu koje ima poteškoće u izgovoru glasova: (Andrašić 2009:24)

- budite dobri govorni model djetetu – govorite pravilno
- nastojite biti djetetova podrška
- NE ISPRAVLJAJTE DIJETE
- ne posramljujte dijete zbog načina govora i ne dozvolite drugima da to čine
- potražite pomoć logopeda
- motivirajte dijete za dolazak na logopedsku terapiju, pohvalite djetetov trud i zalaganje
- aktivno se uključite i podržite rad logopeda s djetetom

5.7. Govorno okruženje

U zadnje vrijeme situacija kao da se promijenila, govor prestaje biti sveprisutan, sve je manje izvornog govora, razgovora. U izvorima se navodi kako je govor u obiteljima sveden na 10-12 minuta dnevno. Djeca ne usvajaju govor samo spontano, nego moraju na neki način i učiti, govor mora biti potaknut, a za to su potrebni prije svega dobri i stvarni govorni uzori, potrebna je interakcija s odraslima.

Komunikacija s djecom odvija se uvijek i u svakom trenutku koji provodimo s djecom, u svakom im trenutku prenosimo svoje stavove i vrijednosti. Odgojitelj bi trebao, isto kao i roditelj, uvijek i iznova propitivati ponašanje i postupke, a također bi trebao i propitivati vlastiti govor koji svakog dana nudi djeci te govorno-jezične i književnoumjetničke sadržaje kojima djecu okružuje, njihovu primjerenost te adekvatnost okruženja za slušanje i primanje takvih sadržaja. Analizom vlastitog govora i svjesnim uranjanjem u jezik može se doći i do

osnovnih zaključaka o govoru djece. Što više budemo proučavali i propitivali riječi, to će naš govor biti hranjiviji za djetetovu dušu.

6. GOVORNA KOMUNIKACIJA I STANDARDNI JEZIK U DJEČJEM VRTIĆU

Razgovor i komunikacija u vrtiću osnovni je i najvažniji instrument odgoja i obrazovanja između odgojitelja i odgajnika. Interpersonalna komunikologija znanost je o razgovoru, te je također strateška znanost suvremenog odgoja i obrazovanja.

Problem te znanosti je proučavanje komunikacije licem u licem, unutar manjih primarnih skupina (Brajša 1994: 21,22). Znanost koja se bavi interpersonalnom komunikacijom u obitelji, školi, vrtiću, manjim i većim društvenim zajednicama. Takvu komunikaciju trebalo bi ponajprije razlikovati od masovne, medijske, javne komunikologije koja se bavi sekundarnom i indirektnom komunikacijom. Svaka komunikacija trebala bi sadržavati izražajnu komponentu, odnosno priopćavanje onoga što već postoji i utjecajnu komponentu odnosno ostvarivanje nepostojećeg. Ukoliko razgovor s odgajnikom nema obje komponente, ne služi odgoju i obrazovanju. Razgovor u predškolskoj ustanovi u svakom bi slučaju trebao sadržavati poredak riječi, prepoznatljivost značenja riječi i ostvarivost poruke u stvarnosti kako bi odgajnici mogli čuti, shvatiti i realizirati poruke.

Svakog dana u razgovoru s djecom odgojitelj bi trebao iznositi neki sadržaj, definirati, komentirati, objašnjavati, izražavati osjećaje i što utječe na njih. Komunikacija je uspješna ako namjera, misao i izgovorena poruka pošiljatelja odgovara poruci primatelja. Tek kada tu poruku primatelj interpretira i shvati je na određen način pošiljatelj djeluje na njega i na njegovo ponašanje. Usklađivanje poslanih i primljenih poruka u tijelu razgovora između odgojitelja i predškolskog djeteta osnovni je zadatak uspješnog razgovora u vrtiću. (Brajša, 1994:28)

7. ISTRAŽIVANJE UTJECAJA KAJKAVSKOG NARJEČJA NA RAZVOJ GOVORA PREDŠKOLSKE DJECE PROVEDENO U DJEČJEM VRTIĆU „TITILINIĆ“ U SVETOM IVANU ZELINI

U DV „Tintilinić“ u Svetom Ivanu Zelini provedeno je istraživanje. Anketirani su odgojitelji dobne skupine djece od 2 do 3 godine. Broj djece u toj skupini toga dana bilo je trinaestero. U nastavku je prikazan nacrt istraživanja, ankete, tablični prikaz i dr.

NACRT:

Cilj: ispitati utjecaj kajkavskog narječja na razvoj govora djece predškolske dobi.

Problem: utvrditi odstupanja u govoru predškolskog djeteta kajkavskog narječja od hrvatskog standardnog jezika.

HIPOTEZE:

1. Na temelju proučene literature iz koje se očituju različitosti kajkavskog narječja od hrvatskog standardnog jezika, pretpostavlja se odstupanje govora djece predškolske dobi od hrvatskog standardnog jezika.
2. Zbog utjecaja mjesnih govora i dijalekata, pretpostavlja se odstupanje u govoru djece predškolske dobi od hrvatskog standardnog jezika specifično za područje propitivanja.

METODA:

Ispitanici: trinaestero djece predškolske dobi (M – 7, Ž - 6), starosti 2-3 godine

Pribor:

- pisaći pribor
- izrađene sličice određenih riječi koje su se nalazile u igrokazu
- anketa za odgojitelje kojom utvrđujemo ima li dijete izgovornih mana te njegov mjesni govor

Postupak: Ispitanicima je osigurana ugodna okolina zbog mogućnosti bolje koncentracije te poticajnim pitanjima preporučavamo igrokaz. Eksperimentator tijekom govora djeteta sam bilježi obilježja njegovog govora u zato predviđeni formular. Uz ispunjen formular se također uzima i ispunjena anketa za odgojitelje iz kojeg saznajemo moguće govorne mane djeteta kao i njegov mjesni dijalekt.

Mjesto provedbe: DV Tintilinić, Sveti Ivan Zelina

Vremenski period:

1. dan - 20 minuta (dolazak, pozdrav, upoznavanje djece s planom - gdje idemo, što ćemo raditi, što ćemo gledati, igrokaz). Sam igrokaz traje 7 minuta.

2. dan - 15 minuta (proučavanje kartica, igra, razgovor, imenovanje slika, komunikacija)

Uloga djece u istraživanju: U suradnji s odgojiteljima DV Tintilinić, za djecu mješovite grupe pripremljen je igrokaz na kajkavskom narječju. Nakon provedenog igrokaza djeca se uz postavljena pitanja prisjećaju radnje. Sljedeći dan za istu djecu pripremljene su kartice na čijim se sličicama nalaze riječi kajkavskog narječja (npr. *hiža - kuća*). Uz igru, što je i najveća motivacija za djecu vrtičke dobi, djeca imenuju različite pojmove. Također, riječi koje se ne mogu prikazati sličicama kao što su pomoćni glagol „*budem*“, kroz komunikaciju s djecom bilježimo upotrebe navedenih riječi.

Zaštita identiteta: Nikakav podatak o identitetu nije potreban niti će se bilježiti za bilo kojeg ispitanika. Ispitanici će biti označeni rednim brojem.

TABLIČNI PRIKAZ:

<u>Riječi hrvatskog standardnog jezika/broj djece koja se koriste istim riječima</u>	<u>Riječi kajkavskog narječja/broj djece koje se koriste istim riječima</u>
KAJ? (13) – 100 %	ŠTO? /
NAJTI (9) - 69,2 %	NAĆI (4) – 30,8 %
SAKI (9) - 69,2 %	SVAKI (4) – 30,8 %
LEPO (3) – 23,1 %	LIJEPO (10) – 76,9 %
HIŽA (1) – 7,7 %	KUĆA (12) – 92,3 %
ČAS (1) – 7,7 %	VRIJEME (12) – 92,3 %
BUM (13) – 100 %	BUDEM - /
PES (12) – 92,3 %	PAS (1) – 7,7 %
NEGDA (8) – 69,5 %	NEKAD (5) – 38,5 %
VURA (2) – 15,4 %	SAT (11) – 84,6 %

ANKETA ZA ODGOJITELJE:

1. Dijete ima _____ godina
2. Dijete je M Ž
3. Je li se dijete doselilo iz neke druge države
DA NE ako je, iz koje _____.
4. Dijete od svoga rođenja živi na istom području
DA NE
5. Područje s kojeg dijete dolazi:
 - a. područje na kojemu su nalazi vrtić
 - b. okolica _____
6. Dijete:
 - a. ne govori, ali razumije govor odraslih
 - b. koristi se svim riječima i razumije njihovo značenje
 - c. izgovara poneke riječi
7. Dijete:
 - a. tepa
 - b. muca
 - c. neke glasove pogrešno izgovara npr. slovo R ili slovo L
 - d. pravilno izgovara sve glasove
8. Sudjeluje li dijete aktivno u tom razgovoru (odgovara na vaša pitanja)?
DA NE

9. Imate li kutić za poticanje i razvoj govora? DA NE

RASPRAVA:

Cilj: cilj je istraživanja bio ispitati utjecaj kajkavskoga narječja na razvoj govora djece predškolske dobi.

- Problem istraživanja odnosio se na utvrđivanje odstupanja u govoru predškolskog djeteta kajkavskoga narječja od standardnog hrvatskog jezika.
- U postupku istraživanja navedeni su pribori kojima smo se služili te također zaštita identiteta.
- Hipoteza je potvrđena. Djeca predškolske dobi (2-3 godine) upotrebljavaju riječi kajkavskoga narječja što se također može vidjeti u tabličnom prikazu.

REZULTAT:

U istraživanju je sudjelovalo trinaestero djece, sedam dječaka i šest djevojčica. Od njih trinaestero, samo jedna djevojčica ima dvije godine, dok ostali imaju tri. Jedan dječak u grupi ima ADHD, što ne utječe na samo istraživanje. Istraživanje s grupom od 2 do 3 godine provela sam kroz igru kako bi što uspješnije došla do rezultata istraživanja. Oba dana djeca su vrlo zainteresirana te aktivno sudjeluju u samom tijeku istraživanja.

Prvog ih se dana igrokaz dojmio jer su igrokaz predstavile odgojiteljice vrtića na kajkavskom narječju. Drugog dana komunikacijom zaključujem kako djeca u svom slobodnom govoru koriste kajkavske riječi. Sva su djeca koristila upitno-odnosnu zamjenu „kaj“ umjesto „što“, ista su se djeca u razgovoru koristila glagolom „bum“ te bi ga deklinirala i koristila po licima (buš, bum, bu, bumo, bute, buju). Djeca iz okolnih naselja upotrijebila bi umjesto „Nemam vremena“, „Nemam časa“, umjesto glagola „imati“ upotrijebili bi glagol „imeti“.

Individualnim pristupom promatrala sam kako svako dijete imenuje pojmove sa slika. Tako je 92,3 % djece, što je vrlo visoki postotak, imenovalo pojam „pes“, umjesto „pas“ i sl.

Odgojiteljice se u skupini koriste hrvatskim standardnim jezikom, te također svakodnevnom interakcijom s djecom primjećuju kako djeca u većini slučajeva koriste riječi kajkavskoga narječja. Dublji kajkavski rječnik, kao što je npr. „čas“ ili „hiža“ koristila bi djeca iz okolnih naselja, koja uz roditelje žive s bakom i djedom.

Na kraju, rezultati u formularu jasno pokazuju kako se djeca predškolske dobi u DV Tintilinić svakodnevno, kroz slobodan govor, koriste riječima kajkavskog narječja.

ZAKLJUČAK:

Istraživačka tema o utjecaju kajkavskoga narječja na govorno izražavanje predškolske djece izabrana je zahvaljujući stanovanju u sredini gdje djeca, kao i ostali, koriste kajkavsko narječje u svakodnevnom govoru.

Činjenica je da se nedovoljno važnosti pridaje standardnom hrvatskom jeziku u predškolskim ustanovama, u njezinu javnom komuniciranju kao ustanove, kao i komuniciranju odgojitelja i ostalih stručnih suradnika u vrtiću.

Stoga sam na početku rada vođena literaturom ukazala na važnost jezika kao kulturnog fenomena, posebno hrvatskog standardnog jezika u svakodnevnom životu čovjeka i društva, a kasnije, na važnost komunikacije u samim predškolskim ustanovama.

Provedenim istraživanjem na postavljene hipoteze dobila sam potvrdne rezultate. U tabličnom prikazu vidi se kako se većina djece koristi riječima kajkavskoga narječja, a komunikacijom i individualnim pristupom samo sam potvrdila rezultat te zaključila kako govor te djece odstupa od hrvatskog standardnog jezika.

Dodaci:

IZJAVA STUDENTA O POŠTIVANJU ETIČKIH NAČELA

Ja, Amalija Klobučar, ovim se dokumentom obvezujem da ću u provođenju istraživanja u svrhu završnog rada pod temom „Utjecaj kajkavskog narječja na govorno izražavanje djece predškolske dobi“ poštivati sva osnovna etička načela i vrijednosti koja se promiču:

- ◆ NAČELO ZAKONITOSTI
- ◆ NAČELO JEDNAKOSTI I PRAVEDNOSTI
- ◆ NAČELO RAVNOPRAVNOSTI
- ◆ NAČELO SAVJESNOSTI I POŠTENJA
- ◆ NAČELO POŠTIVANJA INTEGRITETA I DOSTOJANSTVA OSOBE
- ◆ NAČELO KOLEGIJALNOSTI
- ◆ NAČELO PROFESIONALNOSTI
- ◆ NAČELO POVJERLJIVOSTI PODATAKA

POTPIS:

_____, 2016.god.

OBRAZAC S PLANOM ISTRAŽIVANJA

Ime i prezime studenta: Amalija Klobučar

Ime i prezime mentora: Irena Mikulaco, prof. pred.

Cilj istraživanja: Ispitati utjecaj kajkavskoga narječja na razvoj govora djece predškolske dobi, odnosno, utvrditi odstupanja i sličnosti u govoru predškolskog djeteta kajkavskog narječja od standardnog hrvatskog jezika.

Broj djece: 22

Uloga djece u istraživanju: U suradnji s odgojiteljima DV Tintilinić, za djecu od 2 do 3 godine, pripremljen je igrokaz na kajkavskom narječju. Nakon provedenog igrokaza djeca se uz postavljena pitanja prisjećaju radnje. Sljedeći dan za istu djecu pripremljene su kartice na čijim se sličicama nalaze riječi kajkavskog narječja (*npr. hiža - kuća*). Uz igru djeca imenuju različite pojmove. Također, riječi koje se ne mogu prikazati sličicama, kao što su pomoćni glagol „*budem*“, kroz komunikaciju s djecom bilježimo upotrebe navedenih riječi.

Tijek provedbe: Ispitanicima je osigurana ugodna okolina zbog mogućnosti bolje koncentracije te poticajnim pitanjima prepričavamo igrokaz. Samo prepričavanje sadržaja ne bilježi se nigdje. Eksperimentator tijekom govora djeteta sam bilježi obilježja njegovog govora u zato predviđeni formular. Uz ispunjen formular također se uzima i ispunjena anketa za odgojitelje iz koje saznajemo moguće govorne mane djeteta kao i njegov mjesni dijalekt.

Mjesto provedbe: Dječji vrtić „Tintilinić“

Vremenski period: 1. dan - 20 minuta (dolazak, pozdrav, upoznavanje djece s planom (gdje idemo, što ćemo raditi, što ćemo gledati, igrokaz). Igrokaz traje 7 minuta.

2. dan - 15 minuta (proučavanje kartica, igra, razgovor, imenovanje slika, komunikacija s djecom)

Zaštita identiteta: Nikakav podatak o identitetu nije potreban niti će se bilježiti za bilo kojeg ispitanika.

Potpis studenta

LITERATURA:

1. Andrašić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar N., Ivanković I., Mance V., Mesec, I., Tambić M.(2009) Najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi – priručnik za roditelje, odgojitelje, pedijatre i sve koji prate razvoj djece, Gradsko poglavarstvo Grada Zagreba, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport, Zagreb
2. Babić, M. (1996) Razvojna Psihologija 1 – Psihologija predškolskog djeteta, Pedagoška akademija, PA, Sarajevo
3. Babić, S., Brozović D., Moguš M., Pavešić, S., Škarić, I., Težak S. (1991) Povijesni pregled glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika, Globus, Nakladni zavod, Zagreb
4. Bičanić, A., Frančić A., Hudaček. L., Mihaljević M. (2013) Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskog jezika, CROATICA, Zagreb
5. Brozović D. (1988) Suvremeni standardni jezik, Zagreb
6. Družijanić E., Lugarić Z., Romanić Z., Sykora-Nagy, L. (2013) Riječi hrvatske 8 – udžbenik hrvatskog jezika za osmi razred osnovne škole, Profil, Zagreb
7. Klaić B. (2013) Naglasni sustav standardnog hrvatskog jezika, Nova knjiga Rast, Zagreb
8. Lončarević M. (1996) Kajkavsko narječje, Školska knjiga, Zagreb
9. Posokhova I. (2015) Izgovor: kako ga poboljšati, Ostvarenje, Zagreb
10. Težak, S., Babić, S.(2003) Gramatika hrvatskog jezika, Školska knjiga, Zagreb
11. Velički, V., Katarinčić, I. (2011) Stihovi u pokretu, Alfa, Zagreb

SAŽETAK

Obradivši dječji govor te njegov razvoj koji je složen i suptilan uvidjela sam koliko je predškolski odgoj važan za razvoj govora. Potaknuta tom činjenicom bila sam slobodna propitati govor predškolske djece kajkavskoga kraja, te kako kajkavsko narječje utječe na govorni razvoj djece predškolske dobi. Postavljena hipoteza je potvrđena.

Govor je socijalni fonem i danas njegov razvoj, bez obzira na napredak tehnologije, ipak ostaje osnovno sredstvo komunikacije koje je moguće razvijati samo u uvjetima ljudskog okruženja.

SUMMARY

While processing the child's speech itself and its development which is subtle and spontaneous we saw how much the speech is important for the preschool education. Encouraged by that fact we were free to examine the speech of the preschoolers of the kajkavian part. The set hypothesis has been confirmed.

Speech is a social phoneme and today its development no matter on the development of technology still stays the primary means of communication which is possible to develop only in the terms of human surrounding.